

**PEDAGOGIK KVALIMETRIYA ASOSIDA BO'LAJAK
O'QITUVCHILARNING KASBIY TAYYORGARLIGI SIFATINI
TAKOMILLASHTIRISH.**

G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi

Magistr

FarDU Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi

Annotatsiya. Mazkur tezisda pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi sifatini takomillashtirishning nazariy va pedagogik jihatlari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonining samaradorligini oshirish, ularning kasbiy bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarini rivojlantirish, shuningdek, ta'lim sifatini obyektiv baholash muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi sifatini aniqlash, mavjud kamchiliklarni o'z vaqtida belgilash va ta'lim jarayonini takomillashtirishda pedagogik kvalimetriyadan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Tezisda pedagogik kvalimetriyaning mazmun-mohiyati, uning pedagogik ta'lim jarayonidagi o'rni hamda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi sifatini baholash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Pedagogik kvalimetriya ta'lim jarayoni va uning natijalarini muayyan ko'rsatkichlar asosida o'rganish, sifat o'zgarishlarini aniqlash, olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va asoslangan pedagogik xulosalar chiqarishga xizmat qiluvchi yondashuv sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda nazariy bilimlar bilan amaliy ko'nikmalar uyg'unligini ta'minlash, mustaqil fikrlash, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va kasbiy qarorlar qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratiladi. Mazkur ishda pedagogik kvalimetrik yondashuvdan foydalanish orqali bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasini aniqlash, ta'lim jarayonidagi mavjud muammolarni tahlil qilish hamda pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslab beriladi. Bunda

zamonaviy pedagogik texnologiyalar, amaliy topshiriqlar, pedagogik vaziyatlar, kuzatuv va o'z-o'zini baholash kabi vositalardan foydalanishning ahamiyati yoritiladi. Pedagogik kvalimetriyani ta'lim jarayoniga tatbiq etish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini muntazam kuzatish, ularning tayyorgarligidagi o'zgarishlarni aniqlash va ta'lim mazmunini mavjud ehtiyojlarga muvofiq takomillashtirish imkonini beradi. Natijada pedagogik kvalimetriyaga asoslangan yondashuv bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy ta'lim talablariga mos ravishda tayyorlash, ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: pedagogik kvalimetriya, bo'lajak o'qituvchi, kasbiy tayyorgarlik, ta'lim sifati, kasbiy kompetentlik, pedagogik faoliyat, sifatni baholash, pedagogik texnologiya, kasbiy rivojlanish, ta'lim samaradorligi.

Аннотация. В данном тезисе освещаются теоретические и педагогические аспекты совершенствования качества профессиональной подготовки будущих учителей на основе педагогической квалиметрии. В современной системе образования повышение эффективности подготовки педагогических кадров, развитие их профессиональных знаний, умений, навыков и компетенций, а также объективная оценка качества образования являются одними из важнейших педагогических задач. В этой связи особое значение приобретает использование педагогической квалиметрии для определения качества профессиональной подготовки будущих учителей, своевременного выявления существующих недостатков и совершенствования образовательного процесса. В тезисе анализируются сущность и содержание педагогической квалиметрии, её место в системе педагогического образования и возможности оценки качества профессиональной подготовки будущих учителей. Педагогическая квалиметрия рассматривается как подход, позволяющий изучать образовательный процесс и его результаты на основе определённых показателей, выявлять качественные изменения, анализировать полученные

данные и формулировать обоснованные педагогические выводы. Особое внимание уделяется обеспечению взаимосвязи теоретических знаний и практических умений, развитию самостоятельного мышления, способности анализировать педагогические ситуации и принимать профессиональные решения в процессе совершенствования подготовки будущих учителей. В работе обосновываются возможности определения уровня профессиональной подготовленности будущих учителей, анализа существующих проблем образовательного процесса и повышения эффективности педагогической деятельности посредством применения педагогического квалиметрического подхода. Раскрывается значение использования современных педагогических технологий, практических заданий, педагогических ситуаций, наблюдения и самооценки. Внедрение педагогической квалиметрии в образовательный процесс позволяет систематически отслеживать профессиональное развитие будущих учителей, выявлять изменения в уровне их подготовки и совершенствовать содержание образования с учётом актуальных потребностей. В результате подход, основанный на педагогической квалиметрии, рассматривается как один из важных факторов подготовки будущих учителей в соответствии с современными требованиями образования, развития их профессиональной компетентности и повышения качества образовательного процесса.

Ключевые слова: педагогическая квалиметрия, будущий учитель, профессиональная подготовка, качество образования, профессиональная компетентность, педагогическая деятельность, оценка качества, педагогическая технология, профессиональное развитие, эффективность образования.

Abstract. This thesis examines the theoretical and pedagogical aspects of improving the quality of future teachers' professional training through pedagogical qualimetry. In the modern education system, enhancing the effectiveness of teacher education, developing professional knowledge, skills, abilities, and competencies,

and objectively assessing educational quality are among the key pedagogical priorities. In this regard, pedagogical qualimetry plays an important role in determining the quality of future teachers' professional preparation, identifying existing shortcomings in a timely manner, and improving the educational process. The thesis analyzes the nature and content of pedagogical qualimetry, its role in teacher education, and its potential for assessing the quality of future teachers' professional training. Pedagogical qualimetry is considered an approach that makes it possible to examine the educational process and its outcomes using specific indicators, identify qualitative changes, analyze the data obtained, and formulate evidence-based pedagogical conclusions. Particular attention is given to integrating theoretical knowledge with practical skills and developing future teachers' independent thinking, ability to analyze pedagogical situations, and capacity to make appropriate professional decisions. The study substantiates the potential of a pedagogical qualimetric approach for determining the level of future teachers' professional preparedness, analyzing existing challenges in the educational process, and improving the effectiveness of pedagogical practice. It also highlights the importance of using modern pedagogical technologies, practical assignments, pedagogical scenarios, observation, and self-assessment. Integrating pedagogical qualimetry into the educational process enables the systematic monitoring of future teachers' professional development, the identification of changes in their level of preparedness, and the improvement of educational content in accordance with current needs. Consequently, a pedagogical qualimetry-based approach is presented as an important factor in preparing future teachers to meet contemporary educational requirements, developing their professional competence, and improving the overall quality of education.

Keywords: pedagogical qualimetry, future teacher, professional training, educational quality, professional competence, pedagogical activity, quality assessment, pedagogical technology, professional development, educational effectiveness.

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy kasbiy talablarga muvofiq tayyorlash, ularning nazariy bilimlari va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish hamda kasbiy tayyorgarlik sifatini muntazam takomillashtirib borishni taqozo etmoqda. Chunki ta'lim sifatining yuqori darajada bo'lishi, avvalo, pedagog kadrlarning kasbiy salohiyati, pedagogik mahorati, mustaqil fikrlashi va ta'lim jarayonida samarali faoliyat olib borish qobiliyatiga bog'liq. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda ta'lim natijalarini ilmiy asosda o'rganish, mavjud imkoniyatlarni aniqlash va kasbiy rivojlanish jarayonini takomillashtirishga xizmat qiluvchi yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi murakkab va ko'p qirrali pedagogik jarayon bo'lib, u faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklanmaydi. Kasbiy tayyorgarlik pedagogik faoliyatni rejalashtirish, ta'lim jarayonini tashkil etish, zamonaviy o'qitish metodlaridan foydalanish, ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, yuzaga keladigan pedagogik muammolarni hal etish va o'z faoliyatini tahlil qilish kabi jihatlarni ham qamrab oladi. Shuning uchun bo'lajak o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasini aniqlashda ularning nazariy bilimlari bilan bir qatorda amaliy faoliyatga tayyorligi, pedagogik vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishi va kasbiy vazifalarni bajarish qobiliyatini ham hisobga olish zarur.

Mazkur jarayonda pedagogik kvalimetriya alohida o'rin tutadi. Kvalimetriya sifatni baholashga yo'naltirilgan ilmiy yondashuv bo'lib, uning asosiy vazifasi muayyan obyekt yoki jarayonning sifat xususiyatlarini aniqlash, o'rganish va baholashdan iborat. Pedagogik kvalimetriya esa ushbu yondashuvning ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etilishi bilan tavsiflanadi. U ta'lim sifati, pedagogik faoliyat samaradorligi, ta'lim oluvchilarning tayyorgarlik darajasi va pedagog kadrlarning kasbiy rivojlanishini tizimli ravishda o'rganishga imkon beradi. Pedagogik kvalimetriyaning muhim xususiyati shundaki, u ta'lim jarayonining sifatini faqat umumiy taassurot yoki subyektiv fikrlar asosida emas, balki asoslangan ma'lumotlar va tegishli baholash usullari yordamida tahlil qilishga

yo'naltiriladi. Bunday yondashuv ta'lim jarayonida mavjud yutuq va kamchiliklarni aniqlash, kasbiy tayyorgarlikning rivojlanish holatini o'rganish hamda ta'lim mazmunini takomillashtirish uchun zarur ma'lumotlarni olish imkonini beradi. Shu jihatdan pedagogik kvalimetriya bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi sifatini oshirishga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-metodik vosita hisoblanadi. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini pedagogik kvalimetriya asosida takomillashtirish, eng avvalo, kasbiy tayyorgarlik tushunchasining mazmunini chuqur anglashni talab etadi. Kasbiy tayyorgarlik bo'lajak pedagogning o'z mutaxassisligi bo'yicha bilimlarga ega bo'lishi, ularni amaliyotda qo'llashi, pedagogik faoliyatni samarali tashkil etishi va kasbiy rivojlanishga intilishi bilan belgilanadi. Mazkur tayyorgarlikning sifati esa egallangan bilimlarning mustahkamligi, amaliy ko'nikmalarning rivojlanganligi, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish qobiliyati va kasbiy faoliyatga ongli munosabatda namoyon bo'ladi.

Shu nuqtayi nazardan, pedagogik kvalimetriyadan foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini chuqurroq o'rganish va mavjud holatni ilmiy asosda tahlil qilish imkonini beradi. Masalan, talabalarning pedagogik fanlarni o'zlashtirishi, amaliy mashg'ulotlardagi faolligi, mustaqil topshiriqlarni bajarishi, pedagogik vaziyatlarga yechim topishi va o'z faoliyati yuzasidan xulosa chiqarishi ularning kasbiy rivojlanishini o'rganishda muhim ma'lumot manbai bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bunday ma'lumotlarni o'zaro bog'liq holda tahlil qilish bo'lajak o'qituvchilarning tayyorgarligidagi kuchli jihatlar va takomillashtirishni talab etadigan tomonlarni aniqlashga yordam beradi. Pedagogik kvalimetriya asosida kasbiy tayyorgarlik sifatini takomillashtirishda obyektivlik muhim ahamiyatga ega. Obyektiv baholash ta'lim oluvchilarning natijalarini oldindan belgilangan talablar va tegishli ko'rsatkichlar bilan taqqoslash, shaxsiy munosabatlarning baholash natijalariga ta'sirini kamaytirish hamda asoslangan xulosalar chiqarishni nazarda tutadi. Bunda baholash vositalarining mazmuni o'rganilayotgan kasbiy sifatga mos bo'lishi, olingan ma'lumotlar esa to'g'ri talqin qilinishi lozim. Bu talablarning bajarilishi pedagogik kvalimetriyaning amaliy ahamiyatini oshiradi.

Kasbiy tayyorgarlik sifatini baholashda faqat yakuniy natijalarga

tayanish yetarli emas. Chunki talabaning kasbiy rivojlanishi muayyan vaqt davomida shakllanadigan uzluksiz jarayondir. Shu sababli uning bilim va ko'nikmalaridagi o'zgarishlarni muntazam kuzatish, o'quv faoliyatidagi natijalarni tahlil qilish hamda o'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni o'z vaqtida aniqlash muhimdir. Pedagogik kvalimetriya bunday tahlilni tizimli tashkil etishga, olingan natijalarni taqqoslashga va kasbiy rivojlanish dinamikasini o'rganishga yordam beradi. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi sifatini takomillashtirishda nazariy bilimlar va amaliy faoliyatning o'zaro uyg'unligini ta'minlash ham muhim hisoblanadi. Oliy ta'lim jarayonida talabalar pedagogik qonuniyatlar, ta'lim metodlari, tarbiya tamoyillari va o'qitish texnologiyalari haqidagi bilimlarni o'zlashtiradilar. Biroq ushbu bilimlarning kasbiy ahamiyati ularni amaliy vaziyatlarda qo'llay olish orqali namoyon bo'ladi. Shu sababli pedagogik kvalimetrik yondashuv asosida talabalarning nafaqat nazariy tayyorgarligini, balki bilimlarni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini ham o'rganish maqsadga muvofiqdir. Bunda amaliy mashg'ulotlar, pedagogik vaziyatlar tahlili, mustaqil topshiriqlar, loyihaviy faoliyat va pedagogik amaliyot muhim imkoniyatlarni yaratadi. Masalan, bo'lajak o'qituvchilarga muayyan ta'limiy vaziyatni tahlil qilish, dars ishlanmasini ishlab chiqish, o'qitish metodini tanlash, ta'lim oluvchilarning ehtiyojlarini hisobga olgan holda pedagogik yechim taklif etish kabi topshiriqlar berilishi mumkin. Ushbu topshiriqlarni bajarish jarayonida talabalarning kasbiy bilimlarini qo'llash darajasi, mustaqil fikrlashi va pedagogik muammolarni hal etish qobiliyati namoyon bo'ladi.

Pedagogik kvalimetriyaning yana bir muhim imkoniyati ta'lim jarayonida olingan ma'lumotlardan takomillashtirish vositasi sifatida foydalanishdir. Baholashning maqsadi faqat talabaning natijasini qayd etishdan iborat bo'lmasligi kerak. Aksincha, baholash natijalari talabaning qaysi bilim va ko'nikmalarni yanada rivojlantirishi lozimligini aniqlash, o'qitish metodlarini qayta ko'rib chiqish va ta'lim mazmunini takomillashtirishga xizmat qilishi zarur. Shu jihatdan pedagogik kvalimetriya baholash va rivojlantirish jarayonlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi. Shuningdek, talabalarning o'z-o'zini baholash va refleksiv faoliyatini rivojlantirish ham kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirishning

muhim omillaridan biridir. Bo'lajak o'qituvchi o'zining kuchli va zaif tomonlarini anglay olishi, pedagogik faoliyatida yuzaga kelgan qiyinchiliklarni tahlil qilishi va kelgusidagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashi lozim. O'z-o'zini baholash va o'qituvchi fikr-mulohazalarini pedagogik kvalimetrik tahlil bilan uyg'unlashtirish talabaning kasbiy rivojlanishiga ongli munosabatini shakllantirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, pedagogik kvalimetriya asosida kasbiy tayyorgarlik sifatini takomillashtirish ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari uchun muhim axborot manbaini yaratadi. Talaba o'zining rivojlanish darajasi va takomillashtirish zarur bo'lgan jihatlari haqida ma'lumot oladi, pedagog esa o'qitish jarayonidagi qiyinchiliklarni aniqlab, tegishli metodik yechimlarni ishlab chiqishi mumkin. Oliy ta'lim muassasasi miqyosida esa umumlashtirilgan natijalar ta'lim dasturlarini, o'quv mashg'ulotlari mazmunini va kasbiy tayyorgarlikni tashkil etish usullarini takomillashtirish uchun foydalanilishi mumkin. Shu bilan birga, pedagogik kvalimetriyani qo'llashda uning imkoniyatlari bilan bir qatorda ayrim talablarni ham hisobga olish lozim. Jumladan, kasbiy tayyorgarlik kabi murakkab pedagogik hodisani faqat bitta ko'rsatkich yoki yakuniy baho orqali to'liq tavsiflab bo'lmaydi. Shu sababli turli manbalardan olingan ma'lumotlarni birgalikda tahlil qilish, baholash vositalarining mazmuniy muvofiqligini ta'minlash va natijalarni ta'lim kontekstini hisobga olgan holda talqin etish zarur. Bundan tashqari, baholash natijalaridan talabalarni bir-biriga qarama-qarshi qo'yish uchun emas, balki ularning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va ta'lim sifatini oshirish uchun foydalanish maqsadga muvofiqdir. Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish uzluksiz tahlil, asoslangan baholash va natijalarga muvofiq pedagogik faoliyatni rivojlantirishni nazarda tutadi. Bunday yondashuv ta'lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni o'z vaqtida aniqlash, ta'lim metodlarini mavjud ehtiyojlarga moslashtirish va kasbiy tayyorgarlik samaradorligini oshirish imkonini beradi. Eng muhimi, u bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini tasodifiy jarayon emas, balki maqsadli ravishda tashkil etiladigan va muntazam tahlil qilinadigan pedagogik jarayon sifatida qarashga yordam beradi.

Demak, pedagogik kvalimetriya bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi sifatini o'rganish, baholash va takomillashtirishga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-metodik yondashuvdir. Uni oliy pedagogik ta'lim jarayonida oqilona qo'llash nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash, talabalarning kasbiy salohiyatini rivojlantirish, ta'lim jarayonining samaradorligini tahlil qilish va zamonaviy pedagogik talablarga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlash uchun zarur imkoniyatlarni yaratadi. Umuman olganda, pedagogik kvalimetriyaga asoslangan yondashuvni oliy pedagogik ta'lim jarayonida izchil qo'llash bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini rivojlantirish, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish va zamonaviy kasbiy talablarga javob beradigan pedagog kadrlarni tayyorlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Muslimov N.A. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy shakllanishi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 212 b.
2. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya nazariyasi va amaliyoti.
3. Inoyatov U.J., Muslimov N.A. va boshqalar. Pedagogika: oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik. — Toshkent, 2022. — 320 b.
4. A'zamova M.N. Kvalimetriya pedagogik faoliyat samaradorligini baholash vositasi sifatida // Modern Science and Research.
5. UNESCO. Global Report on Teachers: Addressing Teacher Shortages and Transforming the Profession. — Paris: UNESCO, 2024.